

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

XXVI. Quomodo consumptus resarciatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

in primis sustentatur. In pueris autem, in quibus partes omnes hoc humore fruuntur; nec earum vlla tantopere adhuc siccata est, vt humorem primo sibi concessum prorsus amiserit; ossa fracta, & reliquæ omnes partes facile reparantur: quoniam cum principium illud & fomentum vitæ habeant, natura de illis est magnopere sollicita. Postremo ea est mihi non leuis coniectura, quod in graui aliqua & longa infirmitate, quæ animalis natura plurimum conflictetur, maxima caloris atque humoris innati fiat iactura, carnem, & carneas partes videmus extenuatas fuisse ac planè consumptas; ossa, nervos, & id genus alia; magnitudinem eandem & integritatem seruasse; in eoque duntaxat fuisse mutata, quod non nihil siccata sunt: propterea quod dum partes humidae fuerunt consumptæ, effectum quoque est, vt ràm copiosus humor ad ossa, nervos, & sicciore partes non potuerit deuari. Hoc ipsum in cadauere quoque animaduertas: in quo carnem absumi, ossa siccati duntaxat, sed propriam quantitatem, & substantiam semper videas retinere.

Aliquas partes non semper inueni.

Quo loco nequaquam ego illum reprehenderem, qui ossa, nervos, & alias similes partes post consentientiam statum aut exhaustum in illis humorem primigenium, non nutiri amplius affirmaret; quod non debeant amplius humidum illud, quod consumptum habeat refarciri: verum aliqua solum extrinseca madefactione indigere: & idè librum in duas partes diuidi; quarum altera nutriat, & reficiat reliqua membra, altera quasi ros madefaciat, & exteriori quadam humiditate perfundat eas, quæ nutritione non egent. Omnino tamen existimo eas quoque per omnem vitam nutiri: propterea quod calorem habent, quo alimentaria humiditas momentis singulis dissipetur, & siccitatem magnam; qua & hæc ipsa humiditas oppugnetur, & altera illa exhauriatur, quam eæ partes extrinsecus accipiunt à membris humidis sibi vicinis. Et idè tum hæc humiditates crebro instaurari debent; tum illæ ipsæ partes animate sunt, & calore præditæ, quo perficere nutritionem possint.

QUOMODO CONSUMPTVS refarciatur.

CAPVT XVI.

Verum enim verò cum ostensum sit primordiale hunc humorem perpetuò consumi, & confici: sapiusque dictum sit, adione natiui caloris eum recreari, & refici: hoc iam an ita sit axaminandum est. Refert Conciliator differentia 112. non desuisse, qui crederent humorem consumptum nullo modo restaurari posse; neque alimentum in humoris primigenij naturam mutari: sed iuuare duntaxat impediendo detinendoue illius consumptionem; dum ipsum obicitur calori, qui humorem innatum deuorabat, si enim inquebant illi, humor ille recuperari posset, posset nimirum animantium vita reddi perpetua.

Prim. opinio.

Secunde opin.

Ceterum cum viuientia nutiri certum sit, atque alimentum in membrorum substantiam mu-

tari; ineptum est hac de re dubitare. Itaque fuit semper tum philosophorum, tum medicorum consensus, humidum consumptum alimento refarciri: atque hanc ob causam nutriendi facultatem fuisse viuèribus à natura tributam, vt eorum vita fieret diuturnior, continua dissipare substantiam instauratione. Quin etiam ex iis permulti quoad naturales & animales virtutes reponi posse dixerunt aquè bonum & perfectum humidum; immò melius & perfectius eo, quod fuit consumptum. Quamquam id in vitali virtute, quæ ad vitam pertinet prorogandam, fieri non posse contenderint, sed continenter labi & ad mortem tueri. Alij demum virtuti quoque vitali hoc ipsum videntur concedere; cum absolute pronuntiant, aquè bonum & melius humidum restaurari posse.

Non sensus equi bonum humidum reponi.

Equidem duo constanter affirmabo. Alterum est, humidum hoc posse interdum melius & perfectius, quam alio tempore, renouari. Tum quia potest interdum natiuus calor ab externa quapiam causa impediri, eiusque operatio infirmari: quo impedimento sublato melius & perfectius operabitur, sic hinc melior est, quam ætate, cibi coctio, & verno præsertim tempore sanguis & viuientium corpora omnia renouantur & quasi reuiuiscunt: postque ægotationem recuperata sanitate perfectius multò restauratur humidum, quam eo tempore, quo virtus morbo afflictabatur. Tum quia humor quoque ipse interdum non purus est, sed pestibus affectus qualitatibus; vt in cætico, leproso, aliisque similibus morbis laborantibus; post verò purior est & syncerior. Tum demum quia tota hæc naturæ restauratio magnopere pendet ex bonitate & perfectione alimenti, interdumque melioribus, quam alio tempore, alimentis vescimur; neque dubitari potest melius ex illis & perfectius humidum corporibus nostris reponi. Quam ob causam bestia verno tempore renouatur tota & earum corpora pleniora fiunt & obarsiora; quod optimis herbis vescantur.

Alterum est, absolute tamen loquendo & in ordine ad vitæ durationem, nullo vnquam tempore posse melius humidum restaurari, quam esset antea, immò nec aquè bonum; sed deterius semper. Nò modò quia si secus esset, posset animantium vita perpetuò conseruari, & senex reuercascere. Verum etiam propterea quod natiuus calor, qui restaurare humorem debet & alimentum in membrorum substantiam mutare, momentis singulis debilior fit & simul cum humore ipso innato consumitur, atque ab alimento, in quod agit, aliquid semper detrimenti patitur: ac proinde semper fit ad operationem infirmior, quamuis aliunde nonnunquam magis, quam alio tempore, viuatur. Quocirca in animalibus præsertim tres illas vitæ partes præcipuas, tresque mutationes distinguimus. Primam qua crescunt & grandiora fiunt eorum corpora, quandiu robustior est calor, & plus reponit, quam detractum fuerit. Alteram, qua in eodem statu consistunt. Postremam, qua minuitur. Calore scilicet primùm nonnihil debilitato, & tandem solum alimenti commutante, deinde magis fracto ac penè extincto. Vt quemadmodum minuitur calor, ita quoque breuior animantium vita relinquatur, tandemque finem habere cogantur. Quod vitæ spatium, vt pluribus post ostendam, in quibusdam breuius est,

Tres vitæ partes.

est, in aliis longius; vt singula plus caloris & humoris habuerint, & vtraique qualitate diligentius conseruauerint atque ab hostilibus & contrariis causis defenderint, ac demum optimis alimentis minimèque calorem innarum obruentibus temperatè quaque vsa fuerint.

Humorem innatum ad vitium vsque vitæ conseruari.

Non ignoro non deesse, qui humorem illum, quem in prima formatione hauserunt corpora nostra, nequaquam credant ad vltimum vsque vitæ aliqua saltem ex parte conseruari: propterea quòd perexiguus sit, nec tandiu videatur posse ab interitu vindicari. At quid aliud est naturalis mors quàm humoris huius consumptio calorisque extinctio? & vndenam naturalis vitæ periculus fieri poterit, nisi ex humoribus huius & caloris quantitate petatur? nam qui copiosiore humorem habent abundantiorèque calorem, idè diuturniorem degere vitam existimantur; quòd in eorum corporibus diutius conseruetur is humor, qui caloris & vitæ fundamentum est. Quòd si is quantitate exiguus est, virtute certè plurimus erit: omnique studio & industria fouebitur, augetur atque ab alimentario humore restaurabitur; qui tum eo coniunctus nequaquam illius naturam mutabit, sed potius tuebitur. In plantis verò, quæ ex minimo interdum semine nascuntur, primus ille humor in radicibus maximè, internodiis, & similibus partibus conseruetur. Denique ad hanc sententiam confirmandam illud est non leue argumentum, quòd cum in duabus illis qualitatibus omnis vita consistat, abeuntibus illis subsistere vita non posset: & nisi eadem omni tempore permanerent, non esset idem numero viuens in tota vita, sed de hoc alibi pluribus differendum est.

DE SEXYS DIVERSITATE,
marisque & feminae temperatione.

CAPVT XXVII.

Dixi de iis, quæ velut principia sunt viuentium temperationis; de calore inquam naturali, de spiritu, deque humore primigenio. Còsequens est de iis dicere, quæ cum tēperatione coherent & ab ea proficiuntur, ad eamque ignoscendam magnopere pertinent. Statim autem mihi sese offert diuersitas illa sexus maris & feminae, quæ ex temperationis diuersitate nascitur. Non ita tamen, vt mas & femina, siue animalis, siue viuentis, essentielles differentie sint. Nam vt Androgynos mittam, in quibus vterque sexus reperitur, nec tamen in vno & eodem plures essentielles differentie esse possunt: neque in omnibus viuentibus reperuntur, vt in plantis, neque in animalibus pluribus, vt in 4. de animalium historia lib. cap. 11. & in 2. de eorumdem procreatione cap. 4. Philosophus confirmauit. Et in iis, in quibus visuntur eisdem speciei sunt mas & femina; vt est in tex. 25. lib. decimi metaph. cum tamen essentielles differentie speciei differentiam vbique fallant, sumuntur enim essentielles differentie ex forma, maris autem & feminae forma eadem est, materia diuersa; aut potius materia conditio, quatenus habent corpora alio atque alio modo disposita. Et si enim

Vt differat mas & femina.

A partibus quoque quibusdam corporis differre videantur, ea tamen aut propria & essentielles partes non sunt, sed impropria & quæ post generationem nuncupantur; vt barba, crista, calcaria, exertientes, cornua.

Aut genitales partes, quibus maximè distinguuntur, optimaratione ostendit Galenus in libro 14. de vsu partium cap. 6. & libro 2. de semine cap. 5. & in libris de anatomicis administrationibus eadem in vtroque sexu prorsus esse, soloque differre situ: quòd maribus extra abdomen pendeant, feminis intra coloratae sint, vterique ceruix inuersa pudendum virile referat, ac inuersum item fundum seroti similitudinem habeat. Ita vt si aut hæ producentur extra, aut illæ ad interiora contraherentur, tantundem ferè in vtroque sexu conspiceretur esse.

Diuisio genitalium forma.

B Quod in femina quidem imperfectionem libuit Galeno referre: vt quemadmodum talpa, & animalibus nuper natis nondum perfectè formati, oculi sub membrana latent, sic genitalia membra intus contingantur in femina. Sed longè aliam esse huius rei rationem mox docebo. Et alio quodam modo apud Arist. in libro 4. de animalium ortu cap. 1. scriptum est. matrem & feminam virtute quadam & imbecillitate definiti. Quod mas animal illud sit, quod coquendi & fecernendi feminis vim habeat; & idè in procreatione vim obtinet efficientis causa; formamque largitur proli: femina verò illud, quod cum tantam vim non habeat, vt semen possit fecernere, maris semen suscipit: & cum aliud negant procreare, procreantis alterius actionem sustinet: ne si non sit id, quod gignat; illud certè sit, in quo gignatur id quod gignitur. Quocirca cum in cap. 3. eiusdem libri, tum in cap. 1. libri 2. diuersitatem hanc sexus doceridem auctor non esse aliam ob causam in natura, quàm propter procreationem speciei que conseruationem. Alioqui si mas & femina per se considerentur, solus mas per se quaritur & procuratur à natura; femina velut monstrum & oblectum animal & imperfectum existit; dum propter feminis defectum & imbecillitatem produci mas non potuit.

Vnde est genitalium diuersitas.

D Propterea non in omnibus viuentibus inest sexus: quòd permulta sint, quæ exputrescente materia procreantur facile, & allequatur id, quod in ea specie perfectum est. Plantæ verò vt inmobiles hærent terræ; neque congregi ad gignendum possunt; & earum semen in terram iactum plantam procreat. Quare cum tam facilis & expedita procreatio esset, frustra nimirum laborasset natura in alia per sexus diuersitatem procuranda. In perfectioribus præsertim animantibus, quæ alio ferè modo nequaquam poterat gigni, summo opere id agendum fuit.

Cur non in omnibus viuentibus sexus.

E Vniuersè autem credendum est matrem feminam calidiorè esse. Quod tum ex tactu, colore, adipè, pilis, membrorum amplitudine, & rectitudine, soliditate, ac robore, operatione omni, cæterisque omnibus huius rei argumentis; tum ex corporis quantitate ostenditur. Maiora enim euadunt propter calorem marium quàm femininarum, corpora. Tum ex principiis generationis, ex loco, in quo gignuntur; ex motu in vtero; ex partus tempore, & consequente purgatione cognoscitur. Nam & ex calidiori femine, locoque calidiori gignitur mas & paucioribus diebus, &

Mas calidior femina.